

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ**

POLİS AKADEMİYASI

**DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARININ
ƏMƏLİYYAT-AXTARIŞ FƏALİYYƏTİ KAFEDRASI**

**“DAXİLİ İŞLƏR ORQANLARI
ƏMƏKDAŞLARININ FƏALİYYƏTİNDƏ
PEDAQOGİKA VƏ PSIXOLOGİYA”**

fənni üzrə

TƏDRİS PROQRAMI

Orta təhsilli dinləyicilər üçün

Bakı – 2015

Tərtib edənlər:

DİN-in Polis Akademiyasının “Daxili işlər orqanlarının əməliyyat-axtarış fəaliyyəti” kafedrasının rəisi vəzifələrini müvəqqəti icra edən, polis polkovnik-leytenantı
Famil Hüseyn oğlu Muradov

DİN-in Polis Akademiyasının Kadrlar şöbəsinin psixoloqu, polis kapitanı
Rasif Rəfayel oğlu Müzəffərov

Məsul redaktor:

DİN-in Polis Akademiyasının rəisi, polis general-mayoru, hüquq üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Nazim Tələt oğlu Əliyev

Rəy verənlər:

Bakı Dövlət Universitetinin Psixologiya kafedrasının baş müəllimi, psixologiya üzrə fəlsəfə doktoru
Yamən Əziz qızı Vəliyeva

DİN-in Polis Akademiyasının “İctimai elmlər” kafedrasının rəisi, polis polkovniki, tarix üzrə fəlsəfə doktoru, dosent
Teymur Fuad oğlu Əliyev

ÖN SÖZ

“DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində pedaqogika və psixologiya” fənni üzrə tədris proqramı Azərbaycan Respublikası DİN-in Polis Akademiyasının qiyabi fakültəsinin orta təhsilli dinləyiciləri üçün nəzərdə tutulmuş və bu sahədə mövcud olan milli və xarici ədəbiyyatlar əsasında tərtib olunmuşdur.

Peşəkar fəaliyyətin psixoloji-pedaqoji təminatı daxili işlər orqanları əməkdaşlarında müəyyən həcmdə psixoloji və pedaqoji biliklərin mövcudluğunu nəzərdə tutur. Əməkdaşların psixoloji və pedaqoji hazırlığının səviyyəsinin qaldırılması bu fənnin öyrənilməsi ilə təmin edilir.

“Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində pedaqogika və psixologiya” fənni psixologiya və pedaqogikanın əsaslarını təşkil edən biliklərin verilməsi və zəruri bacarıq və vərdişlərin aşılınması məqsədini güdür və əməkdaşlara öz praktiki fəaliyyəti ilə bağlı konkret vəzifələrin effektiv həllinə imkan yaradır.

Fənnin vəzifələri:

✓ dinləyiciləri xidməti fəaliyyətin psixo-pedaqoji qanunauyğunluqları haqqında biliklər sistemi, təlim-tərbiyə prosesinin təşkili və həyata keçirilməsi metodları ilə məlumatlandırmaq;

✓ xidməti fəaliyyətin səmərəliliyini yüksəltmək üçün alınan psixo-pedaqoji biliklərin tətbiq edilməsində bacarıq və vərdişləri formalaşdırmaq.

“Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində pedaqogika və psixologiya” fənni tədris olunan fənlər arasında özünəməxsus yer tutur. O, özündə ümumi, sosial, kriminal, hüquqi, əməliyyat-axtarış psixologiyasını və pedaqogikanın əsaslarını birləşdirir. Dərs materiallarının ardıcıl öyrənilməsində ümumidən xüsusiyyətlərinə nəzərdə tutur.

Tədrisin ixtisaslaşması və hüquq və əməliyyat-axtarış psixologiyasının aktuallığı nəzərə alınaraq, bir çox mühazirələr yenidən işlənmiş və digər mühazirələrə müəyyən düzəlişlər edilmişdir.

Fənnin öyrənilməsi nəticəsində dinləyicilər:

✓ psixoloji bilikləri möhkəmləndirmək və gələcək peşə fəaliyyətlərində insan şəxsiyyəti, onun mahiyyəti, şəxsiyyət tipləri barədə anlayışlar formalaşdırmalı;

✓ xidməti fəaliyyət zamanı yaranmış emosional-psixoloji gərginliklər barədə məlumat əldə etməli, neqativ psixoloji hallara qarşı psixoloji hazırlığı formalaşdırmalı;

✓ kriminal psixologiya, cinayət psixologiyası, cinayətkar şəxsiyyətin psixologiyası haqqında maariflənməli;

✓ sosial psixologiya və ümumi psixologiyanın psixoloji problemlərini öyrənməli;

✓ hüquqsünaş şəxsiyyəti, müstəntiqin psixoloji hazırlıq səviyyəsi, əməliyyat-axtarış fəaliyyəti subyektinin psixoloji hazırlığı məsələləri haqqında biliklərə yiyələnmişdirlər.

Dinləyicilərin dərslər materiallarını müvəffəqiyyətlə mənimsəmələrinin zəruri şərti onların öz üzərində müstəqil çalışmaları, tapşırıqları keyfiyyətlə yerinə yetirmələrindən ibarətdir.

Proqram tematik planda nəzərdə tutulmuş dərslər saati həcmində tərtib edilmişdir.

Tədris prosesinin sonu imtahanla yekunlaşır.

Qeyd: Proqramda nəzərdə tutulmuş yazılı tapşırıqların dinləyicilər tərəfindən semestr başlamazdan əvvəl dəftərdə fərdi qaydada konspektləşdirilməsi mütləqdir.

TEMATİK PLAN

№	BÖLMƏ VƏ MÖVZULARIN ADLARI	Mövzulara ayrılmış vaxt	Mühazirə	Seminar	Təcrübə	QEYD
1	Psixologiya haqqında anlayış. İdrak prosesləri.	2	2			
2	Ünsiyyətin psixoloji mahiyyəti. Hiss və emosiyalar. Pedaqogika haqqında anlayış.	2	2			
3	DİO əməkdaşlarının şəxsiyyətinin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri.	2	2			
4	Yeniyyətlərin psixoloji xüsusiyyətləri və onların cinayi davranışlarının psixologiyası.	2	2			
5	Sosial qrup haqqında anlayış. Cinayət əməlinin və cinayətin psixologiyası.	2	2			
6	Zərərçəkmiş şəxsin psixologiyası. Münaqişələrin qarşısının alınması və peşə adaptasiyası məsələləri.	2	2			
7	Şəxsə psixoloji təsirin və tədqiq olunan şəxslə məxfi əməkdaşlığın psixologiyası. Peşə deformasiyası.	2	2			
8	Məhkəmə psixoloji ekspertizası məsələləri. İstintaq hərəkətlərinin psixologiyası.	2	2			
9	Seminar	2		2		
	CƏMİ	18	16	2		

MÖVZU № 1.

Psixologiya haqqında anlayış. İdrak prosesləri

Mühazirənin planı:

1. Psixologiya elminin predmeti, inkişaf mərhələləri və psixi hadisələrin təsnifatı
2. Psixologiyanın prinsipləri, strukturu, istiqamətləri və metodları
3. İdrak prosesləri haqqında anlayış

Mühazirənin qısa məzmunu:

Psixologiya elminin inkişafının əsas mərhələləri. Psixologiyanın mahiyyəti və predmeti. Psixologiyanın strukturu, əsas prinsipləri və onun başqa elmlərlə qarşılıqlı əlaqəsi. Psixologiya elminə yanaşma cərəyanları və psixologiyanın əsas metodları.

Psixika haqqında anlayış. Şüur psixikanın inkişafının ən yüksək səviyyəsi kimi. Şüur haqqında anlayış. “Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində pedaqogika və psixologiya” fənninin məqsəd və vəzifələri.

Psixi təzahürlərin formaları və onların qarşılıqlı əlaqələri. İdrak prosesləri və onların növləri. Duyğu və qavrayış. Onların əsas xüsusiyyətləri və fizioloji mexanizmləri.

Duyğular obyektiv aləmin hiss üzvlərimizdə əksətmə forması kimi. Duyğuların növləri, onların qanunauyğunluqları və xüsusiyyətləri. Qavrayış. Qavrayışın xarakteristikası və onun xüsusiyyətləri. Qavrayışın əşyaviliyi, mənalılığı, tamlığı, sabitliyi, seçiciliyi. Appersepsiya və illüziyanın qavrayışda mövqeyi. Qavrayışın növləri. Diqqətin anlayışı və onun növlərinin ümumi xarakteristikası. Diqqətin seçmə, saxlama və nəzarət funksiyaları. Diqqətin mərkəzləşməsi, davamlılığı, həcmi, paylanması, keçirilməsi və yayınması.

Hafizə. Psixologiyada hafizə prosesləri – yaddaş saxlama, yaddaş alma, hifzə etmə və unutma. Sürət, hərəkət, hissi (emosional), söz-

lū-məntiqi hafizələr. Hafizənin müxtəlif növləri haqqında ümumi məlumat.

Yazılı tapşırıq:

1. Psixologiya elminin predmeti və bu elmin inkişafının əsas mərhələləri.

2. Psixologiyanın strukturu, əsas prinsipləri və onun başqa elmlərlə əlaqəsi.

3. Psixologiya elminə yanaşma cərəyanları, psixi hadisələr və onların növləri.

4. Psixologiya elminin tarixi və onun inkişaf mərhələləri haqqında məlumat.

5. Psixologiyada eksperiment və müşahidə metodunun mahiyyəti və onları bir-birindən ayıran əlamətlər. Sosiometriya, intervyu, sorğu və anket metodunun psixologiyada rolu və yeri, onlar haqqında ümumi məlumat.

6. Psixologiya elminin tədqiqat metodları və onun başqa elmlərlə əlaqəsi.

7. Duyğu və qavrayış haqqında anlayış, onların növləri və xassələri.

8. Diqqət haqqında anlayış, onun növləri və əsas xüsusiyyətləri.

9. Hafizə haqqında anlayış və hafizə prosesləri. Hafizənin növləri.

10. İdrak prosesi olan təfəkkür haqqında anlayış. Onun formaları (məfhum, hökm, əqli nəticə və istidlal) barədə ətraflı izahat vermək. Əqli nəticənin növləri olan induksiya, deduksiya və təşbih barədə məlumat vermək.

11. Fikri əməliyyat olan təhlil və tərkib, müqayisə, ümumiləşdirmə, konkretləşdirmə və təsnifat barədə məlumat vermək.

MÖVZU № 2.

Ünsiyyətin psixoloji mahiyyəti. Hiss və emosiyalar. Pedaqogika haqqında anlayış

Mühazirənin planı:

1. Ünsiyyət haqqında anlayış, ünsiyyət informasiya mübadiləsi kimi
2. Hiss və emosiyaların psixologiyası. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində onların rolu
3. Pedaqogikanın mahiyyəti, əsas kateqoriyaları, strukturu. Tərbiyə prosesinin mahiyyəti

Mühazirənin qısa məzmunu:

Ünsiyyət haqqında anlayış. Ünsiyyətin tərifı, əsas cəhətləri, məzmunu, məqsədi və vasitələri. Ünsiyyətin növləri: maddi, koqnitiv, kondision, sosial, vasitəli, vasitəsiz, verbal və qeyri-verbal ünsiyyət. Ünsiyyətin funksiyaları. Ünsiyyət informasiya mübadiləsi kimi. İnformasiya mübadiləsi və onun ünsiyyətdə yeri. İnformasiya mübadiləsi tərəfləri: kommunikator və resipiyent. Ünsiyyət qarşılıqlı təsir kimi. İnsanların qarşılıqlı təsiri və qarşılıqlı münasibətlərinin tənzim olunması. DİO əməkdaşları arasında ünsiyyətin xarakteri.

Şəxsiyyətin inkişafında ünsiyyətin və qarşılıqlı münasibətlərin rolu. DİO əməkdaşlarının peşə ünsiyyətinin xüsusiyyətləri, forma və üsulları. Ünsiyyət çətinlikləri və onların aradan qaldırılması yolları. Əməkdaşların peşə ünsiyyətinin psixoloji komponentləri. DİO-nun əməliyyat-axtarış fəaliyyəti ilə bağlı vəzifələrin həllində ünsiyyətin həyata keçirilməsi texnikası.

Hiss və emosiyalar haqqında anlayış. Hisslər insanın gerçəkliyə bəslədiyi subyektiv münasibət sistemi kimi. Hissləri duyğulardan fərqləndirən xüsusiyyətlər. Hisslərin obyektı və subyektı. Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində müşahidə olunan psixi halların xarakteristikası. Emosiyalar və onların hissələrlə oxşar və fərqli cəhətləri. Emosiyalar hissələrin

təzahür forması kimi. DİO əməkdaşlarının peşə fəaliyyətində hisslərin rolu.

Hisslərin xarici ifadəsi və əsas xüsusiyyətləri. Hisslərin insanın tənəffüs və qan dövrəni üzvlərinin fəaliyyətində, mimika və pontomimikasında, nitqində ifadəsi. Hisslərin keçirilmə formaları. Əhvallar, affektlər, stress (gərginlik), frustrasiya hissələrin əsas keçirilmə formaları kimi. Ali hissələr. Əxlaqi, intellektual, estetik və praksis hissələrin xarakteristikası.

Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının mənfi psixi hallarının profilaktikası və onların aradan qaldırılması.

Pedaqogikanın mahiyyəti və predmeti. Pedaqogikanın əsas kateqoriyaları və onların qarşılıqlı əlaqələri. Pedaqogikanın əsas funksiyaları. Hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının fəaliyyətində pedaqogikanın vəzifələri. Pedaqogika elminin strukturu, metodları və onun başqa elmlərlə əlaqəsi. Təlim və tərbiyənin mahiyyəti. Tərbiyənin əsas prinsip və metodları. Şəxsiyyətin kollektivdə tərbiyəsi məsələləri. DİO əməkdaşlarının peşə təliminin mahiyyəti, prinsipləri, forma və metodları. Təlim prosesinin mahiyyəti, məqsəd və vəzifələri. Təlimin prinsipləri. Təlimin metodları və təşkili formaları.

Yazılı tapşırıq:

1. Ünsiyyətin tərifi, əsas cəhətləri, məzmunu, məqsədi və vasitələri
2. Ünsiyyətin funksiyaları barədə danışmaq, ünsiyyət və fəaliyyətin vəhdəti haqqında məlumat vermək.
3. Ünsiyyət zamanı həyata keçirilən informasiya mübadiləsində iştirak edən tərəflər barədə məlumat vermək.
4. Nitqin ünsiyyət zamanı rolu barədə danışmaq və nitqin funksiyaları haqqında ətraflı müzakirələr aparmaq
5. Hisslər insanın gerçəkliyə bəslədiyi subyektiv münasibət sistemi kimi. Hissləri duyğulardan fərqləndirən xüsusiyyətlər.
6. Hisslərin obyekt və subyekt. Emosiyalar və onların hissələrlə oxşar və fərqli cəhətləri. Emosiyalar hissələrin təzahür forması kimi. İnsanın idrak fəaliyyətində hissələrin rolu.

7. Hisslərin insanın tənəffüs və qan dövranı üzvlərinin fəaliyyətində, mimika və pantomimikasında, nitqində ifadəsi.

8. Pedaqogikanın əsas kateqoriyaları haqqında məlumat vermək.

9. Pedaqogika elminin müxtəlif sahələri haqqında ətraflı izahat vermək və onun başqa elmlərlə əlaqəsini açıqlamaq

10. DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsi işinin əsas istiqamətləri və onun əsas vəzifələri, tərbiyənin prinsip və metodları haqqında ümumi məlumat vermək.

11. DİO əməkdaşlarının tərbiyələndirilməsi metodları hansılardır ?

MÖVZU № 3.

DİO əməkdaşlarının şəxsiyyətinin fərdi-psixoloji xüsusiyyətləri

Mühazirənin planı:

1. Psixologiyada şəxsiyyət problemi. Fərd, fərdiyyət və şəxsiyyət anlayışları
2. Şəxsiyyətin təşəkkülünün ilkin təbii şərtləri və sosial şərait. Şəxsiyyət psixologiyasında irəli sürülən nəzəriyyələr.
3. Şəxsiyyətin istiqaməti, “mənlik” şüuru və onun psixoloji xüsusiyyətləri.

Mühazirənin qısa məzmunu:

Şəxsiyyətin psixoloji cəhətdən öyrənilməsi. Şəxsiyyət, fərd və fərdiyyət anlayışları. Şəxsiyyətin inkişafının ilkin təbii şərtləri və sosial şəraiti. Şəxsiyyətin istiqaməti, “mənlik” şüuru və psixoloji xüsusiyyətləri. İnsanın fərd və şəxsiyyət kimi inkişaf mərhələləri. Şəxsiyyətin formalaşması ilə bağlı psixoloji nəzəriyyələr. Şəxsiyyətin təşəkkülünü şərtləndirən əsas amillər. DİO əməkdaşları tərəfindən vətəndaşların şəxsiyyətlərinin qavranılması, dərk edilməsi və başa düşülməsinin psixoloji üsulları.

Fərdi-psixoloji xüsusiyyətlər. Temperament haqqında anlayış. Onun növləri və xüsusiyyətləri. DİO əməkdaşlarının temperament tiplərinə uyğun olaraq davranışlarının tənzimlənməsinin psixoloji problemləri.

Xarakter və onun xüsusiyyətləri. Xarakterin aksentuasiyası. Qabiliyyətlərin psixoloji xüsusiyyətləri və mahiyyəti. DİO əməkdaşlarında müsbət xarakter keyfiyyətlərinin inkişaf etdirilməsi yolları.

Yazılı tapşırıq:

1. Şəxsiyyət nədir? Fərd və şəxsiyyət anlayışlarını, fərdiyyəti bir-birindən ayıran xüsusiyyətlər.

2. Şəxsiyyət psixoloji baxımdan hansı xüsusiyyətlərlə xarakterizə olunur?

3. Şəxsiyyətin formalaşmasında sosial və bioloji amillərin rolu məsələsi.

4. Şəxsiyyətin inkişafı haqqında klassik nəzəriyyələrin izah olunması və açıqlanması.

5. Koqnitiv və biheviörist nəzəriyyənin mahiyyəti və koqnitiv nəzəriyyə haqqında ümumi məlumatın verilməsi.

6. Şəxsiyyət haqqında klinik nəzəriyyənin mahiyyəti və açıqlaması.

7. Humanistik psixologiyanın ən ifrat nümayəndələrindən biri olan Abraam Maslounun tələbatlar iyerarxik piramidası haqqında məlumatın verilməsi.

8. Şəxsiyyətin istiqamətinin xarakteristikası, onların mahiyyəti və növləri.

9. Şəxsiyyətin davranış motivləri. Maraqlar insanın idrak tələbatlarının emosional təzahürləri kimi.

10. Dünyagörüş, əqidə və ideallar haqqında anlayış. Şəxsiyyətin mənlilik şüuru.

11. Şəxsiyyətin psixoloji xüsusiyyətləri. Temperament, qabiliyyət və xarakter haqqında anlayış. Onların polisın fəaliyyətinə təsiri.

MÖVZU № 4.

Yeniyyətlərin psixoloji xüsusiyyətləri və onların cinayət davranışlarının psixologiyası

Mühazirənin planı:

1. Yetkinlik yaşına çatmayanların və yeniyyətlərin psixoloji xüsusiyyətləri
2. Yeniyyətlərin cinayət davranışının əsas motivlər sistemi və qrup halında cinayət davranışının sosial-psixoloji xüsusiyyətləri
3. Yeniyyətlərin sosial davranışının tənzimi məsələləri

Mühazirənin qısa məzmunu:

Yetkinlik yaşına çatmayanların və yeniyyətlərin psixoloji xüsusiyyətləri. Yeniyyətlilik dövründə şəxsiyyətin inkişaf mərhələləri. Yeniyyətlə şəxsiyyətinin “krizis” dövrü.

Yeniyyətlə şəxsiyyətində emosional vəziyyətlərin və halətlərin psixoloji inkişafı. Yeniyyətlilik dövründə özünüqiymətləndirmə və özünəinam psixoloji problem kimi.

Yeniyyətlərin cinayət davranışlarının əsas motivlər sistemi. Yeniyyətlərin qrup halında cinayət davranışının sosial-psixoloji xüsusiyyətləri.

Yeniyyətlərin sosial davranışının tənzimi məsələləri və onlara sosial nəzarətin təşkili. Yeniyyətlərin cinayət davranışında sosial və bioloji amillər.

Yazılı tapşırıq:

1. Yeniyyətlilik yaş dövrünün psixoloji məsələləri haqqında ümumi məlumat vermək.
2. “Krizis” haqqında anlayış və yeniyyətlilik yaşında onun psixoloji mahiyyətini vermək.
3. Yeniyyətlilik yaşında şəxsiyyətin inkişafının sosial-psixoloji mahiyyətini açıqlamaq.

4. Yeniyetmələrin cinayi davranışlarının psixoloji səbəblərini açıqlamaq.

5. Qrup halında yeniyetmələrin cinayi davranışa cəlb olunmalarının motivlər sistemini izah etmək.

6. Qrup halında yeniyetmələrin müxtəlif tiplərinin açıqlamasını (izahını) vermək.

MÖVZU № 5.

Cinayət əməlinin və cinayətin psixologiyası. Sosial qrup haqqında anlayış

Mühazirənin planı:

1. Cinayətkarın şəxsiyyət anlayışı, strukturu və hüquqi sosializasiyası məsələləri
2. Sosial qrup haqqında anlayış və cinayətkar qrupların psixologiyası

Mühazirənin qısa məzmunu:

Cinayətkarın şəxsiyyəti “Kriminal psixologiya”nın bir problemi kimi. Cinayətkarın şəxsiyyət anlayışı, onun şəxsiyyətinin təşəkkülünün əsas amilləri. Cinayət prosesində müqəssirin şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji aspektləri.

Cinayətkar şəxsiyyətinin strukturu və onun hüquqi sosializasiyası. Cinayətkar şəxsiyyətinin sərvətlər sistemi və motivasiyası. Cinayət əməlinin motivlərinin müəyyənləşdirilməsi. Cinayətkar şəxsin psixoloji əlamətləri və onun şəxsiyyətinin tipologiyası. Cinayət əməlinin psixologiyası. Fərdin şüur səviyyəsi, məsuliyyəti və hüquqi şüur. Hüquqi və hüquqazidd davranışlar.

Qrup haqqında anlayış. Sosial qruplar DİO-nun fəaliyyətinin obyektinə və subyektinə kimi. Müxtəlif qrupların psixoloji xüsusiyyətləri. Sosial qrupların strukturu və təsnifatı. Formal və qeyri-formal qruplar.

Qrupların növləri. Qrup və cinayətkar qrupun təşəkkülünün sosial-psixoloji xüsusiyyətləri. Cinayətkar qrupun dinamik prosesləri. Cinayətkar qrupun strukturu. Onların növləri, tərkibi, quruluşu, idarə mexanizmləri.

Yazılı tapşırıq:

1. Cinayətkarın şəxsiyyət anlayışı, onun şəxsiyyətinin təşəkkülünün əsas amilləri, cinayi davranışın motiv və məqsədlərinin psixoloji izahı.

2. Şüur haqqında anlayış və cinayətkar şəxslərin şüur səviyyəsi, cinayətkar şəxsiyyətin sərvətlər meyli və motivasiyası problemi.

3. İnsanları cinayətə təhrik edən sosial və psixoloji amillər, müqəssirin şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji aspektləri.

4. Qrup haqqında anlayış, kütlənin mahiyyəti. Sosial psixologiyada qrupların əsas funksiyaları. Böyük və kiçik qruplar. Onların növləri və formaları haqqında məlumat vermək.

5. Rəhbər işçi və lider arasındakı fərqli cəhətlər, onların mahiyyəti. Sosial psixologiyada rəhbərlik üsulları: avtokratik, avtoritar, demokratik və laqeyd rəhbərlər barədə məlumat vermək.

6. Sosial psixologiyada şəxsiyyətlərarası münasibətlərin psixologiyası. Rəsmi, qeyri-rəsmi, şəxsi və işgüzar münasibətlər.

7. Cinayətkar qrupların təşəkkülünün sosial-psixoloji xüsusiyyətləri. Cinayətkar qrupun dinamik prosesləri. Cinayətkar qrupun strukturu və qrupdaxili konfliktlər.

MÖVZU № 6.

Zərərçəkmiş şəxsin psixologiyası. Münaqişələrin qarşısının alınması və peşə adaptasiyası məsələləri

Mühazirənin planı:

1. Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xüsusiyyətləri, seksual cinayətlərdən zərərçəkənlərin psixologiyası
2. Münaqişə və onun struktur komponentləri, münaqişənin qarşısının alınması və aradan qaldırılması yolları
3. Sosial-psixoloji adaptasiyanın mahiyyəti, DİO əməkdaşlarının peşə adaptasiyasının psixopedaqoji aspektləri

Mühazirənin qısa məzmunu:

Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xarakteristikası. Zərərçəkmişin şəxsiyyətinin tədqiqi. Seksual cinayətlərdən zərər çəkmiş şəxslərin psixoloji təhlili.

Zərərçəkmiş şəxsin ifadəsinin psixoloji təhlili və mərhələləri. Seksual cinayətlərdən zərərçəkmiş şəxslərin psixoloji tiplər.

Münaqişə haqqında anlayış, münaqişənin obyektı, iştirakçıları, iştirakçıların mümkün ola bilən hərəkətləri, münaqişəli vəziyyətlərin mümkün ola bilən yekunları, münaqişəli vəziyyətin obrazları, münaqişənin komponentləri, tipologiyası və yaranma səbəbləri.

Münaqişəli vəziyyətin yaranma səbəbləri, onların aradan qaldırılması yolları, münaqişənin polis əməkdaşının şəxsiyyətinə təsiri məsələsini, münaqişəli vəziyyətin həlli üçün mümkün olan yolları.

Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının sosial-psixoloji adaptasiyası məsələləri, adaptasiya zamanı əməkdaşlarda yaranmış emosional-psixoloji halların mahiyyəti, adaptasiyanın keçirilmə formaları və yollar.

Yazılı tapşırıq:

1. Zərərçəkmiş şəxsin psixoloji xarakteristikası haqqında məlumat vermək.

2. Zərərçəkənin şəxsiyyətinin tədqiqi məsələləri haqqında məlumat vermək.

3. Seksual cinayətlərdən zərər çəkmiş şəxslərin psixoloji təhlilini vermək.

4. Zərərçəkmiş şəxslərin psixoloji tipləri haqqında məlumat vermək. Zərərçəkmiş şəxslərin ifadələrinin psixoloji təhlilini vermək.

5. Münaqişə haqqında anlayış, münaqişənin əsas struktur komponentləri. Münaqişə iştirakçılarının mümkün ola bilən hərəkətləri və münaqişəli vəziyyətlərin mümkün ola biləcək yekunları haqqında məlumat vermək.

6. Münaqişələrin əsas tipologiyası haqqında məlumat vermək. Münaqişələri doğuran səbəblərin ümumi psixoloji xarakteristikasını vermək.

7. Münaqişələrin qarşısının alınması və aradan qaldırılması yolları haqqında məlumat vermək.

8. Sosial və peşə adaptasiyasının əsas funksiyaları haqqında məlumat vermək. Adaptasiyanın əsas istiqamətləri hansılardır?

9. Daxili işlər orqanları əməkdaşlarının xidmət üzrə həmkarları ilə qarşılıqlı əlaqələrinin variantları hansılardır?

MÖVZU № 7.

Şəxsə psixoloji təsirin və tədqiq olunan şəxslə məxfi əməkdaşlığın psixologiyası. Peşə deformasiyası

Mühazirənin planı:

1. DİO-nun ƏAF-də şəxsə psixoloji təsirin ümumi müddəaları və tətbiqi zamanı nəzərə alınan prinsiplər. DİO-nun ƏAF-də tətbiq olunan psixoloji təsir metodları
2. Vətəndaşların məxfi əməkdaşlığa cəlb edilməsinin psixoloji xüsusiyyətləri
3. DİO əməkdaşlarının fəaliyyətində nizam-intizamın psixo-pedaqoji aspektləri, peşə deformasiyasının mahiyyəti və tipik formaları

Mühazirənin qısa məzmunu:

ƏAF-da şəxsə psixoloji təsirin ümumi müddəaları. Psixoloji təsir. Psixoloji təsirin məqsədləri və tətbiqi zamanı nəzərə alınan prinsiplər. ƏAF-da şəxsə psixoloji təsir metodlarının sistemi. İnandırma və psixoloji məcburetmanın əsas üsulları. Şəxsiyyətin emosional-iradi mühitinə təsir göstərən psixoloji üsullar.

Tədqiq edilən şəxsdə məxfi əməkdaş haqqında müsbət təəsüratın yaradılması. Tədqiq edilən şəxsin ünsiyyət tələbatının ödənilməsinin təmin edilməsinin psixoloji metodları.

Tədqiq edilən şəxsə göstərilən inandırıcı təsirin əsas mərhələləri. Mütəşəkkil cinayətkar qrupların əməliyyat tədqiqinin psixoloji aspektləri. DİO-nun əməliyyat-axtarış fəaliyyətinin mənəvi, psixo-pedaqoji mahiyyəti və xüsusiyyətləri.

Əməliyyat aparatlarının əməkdaşları tərəfindən məxfi əməkdaşlığa cəlb edilməsi üçün namizədin şəxsiyyətinin öyrənilməsinin psixoloji xüsusiyyətləri. Əməliyyat müvəkkilləri və məxfi əməkdaş arasında şəxsi münasibətlər və onun əməliyyat işlərinin təşkili və taktikasına təsiri. Maraqlı doğuran məlumatın əldə edilməsinin psixoloji əsasları, üsulları və elementləri.

Məxfi əməkdaş tərəfindən əməliyyat marağı kəsb edən məlumatın alınmasının psixoloji üsulları. Məxfi əməkdaşın inandırma metodundan istifadə etməklə obyektə göstərdiyi təsir.

Yazılı tapşırıq:

1. Psixoloji təsir metodlarının hazırlanması hansı məqsədlərlə yerinə yetirilir və psixoloji təsirin məqsədlərinə çatmaq üçün həyata keçirilən prinsiplər hansılardır ?

2. Əsas psixoloji təsir metodları haqqında məlumat vermək.

3. İnformasiya ötürmə metodu haqqında geniş izahat vermək. Onun əsas komponentləri haqqında ümumi məlumat vermək.

4. Məcburetmə metodu və onun əsas üsulları.

5. Məxfi əməkdaşlıq üçün namizədin şəxsiyyətinin psixoloji xüsusiyyətlərinin öyrənilməsi məsələləri.

6. Əməliyyat məlumatlarının alınmasında istifadə olunan psixoloji metodlar.

7. Nizam-intizamın vəziyyətinə təsir göstərən əsas psixoloji amillər hansılardır?

8. Kollektivin nizam-intizamını təhlil edərkən əməkdaşları hansı kateqoriyalara bölmək olar?

9. Peşə deformasiyası deyiləndə nə başa düşürsüz ?

MÖVZU № 8.

Məhkəmə psixoloji ekspertizası məsələləri. İstintaq hərəkətlərinin psixologiyası

Mühazirənin planı:

1. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının predmeti və obyektı, tədqiqat prinsipləri və metodikaları
2. İstintaq hərəkətlərinin psixologiyası

Mühazirənin qısa məzmunu:

İstintaq hərəkətlərinin anlayışı, növləri və sistemi. Hadisə yerinə baxış iştirakçılarının və müstəntiqin psixologiyası. Müstəntiqin iradi keyfiyyətləri və təşkilati qabiliyyəti. Hadisə yerinə baxışın psixoloji elementləri. Cinayətkarın şəxsiyyətinin fərdi psixoloji xüsusiyyətlərinin müəyyən edilməsi.

Dindirmənin psixoloji cəhətləri. Dindirilən şəxsə psixoloji təsir göstərmənin üsulları.

Axtarış və götürmənin psixoloji təhlili. İfadənin yerində yoxlanılmasının psixologiyası.

Tanınma üçün təqdimetmənin və üzləşdirmənin psixoloji əsasları. Şahidin qavramasına təsir göstərən amillər. Hadisənin yadda saxlanılmasına təsir göstərən amillər.

Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının nəzəri-psixoloji əsasları. Məhkəmə psixoloji ekspertizasının obyektı və predmeti, tədqiqat prinsipləri və metodikaları. Xüsusi psixoloji biliklərin cinayət və mülki işlərdə tətbiqinin prosessual əsasları və onların hüquq praktikasında tətbiqi formaları. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının səlahiyyətləri və növləri.

Psixi hadisələrin inkişaf səviyyəsinə görə ekspertizası. Şəxsiyyətin motivasiyasının psixoloji ekspertizası. Cinayətkar qrupun məhkəmə-psixoloji ekspertizası. Psixi vəziyyətin məhkəmə-psixoloji ekspertizası.

Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının təşkili, keçirilməsi və təyin edilməsinin əsasları. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının profilaktiki əhəmiyyəti.

Yazılı tapşırıq:

1. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının predmeti və obyekt haqqında məlumat vermək.

2. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının tədqiqat prinsipləri və metodikaları.

3. Məhkəmə-psixoloji ekspertizasının təşkili və keçirilməsi.

4. Müstəntiqin istintaq-əməliyyat fəaliyyəti zamanı əldə etdiyi məlumatlar hansı hissələrə bölünür ?

5. Hadisə yerinə baxış zamanı müstəntiq müayinənin hansı psixoloji əlamətlərinə diqqət yetirməlidir ?

6. Axtarış zamanı axtarılan şəxsin reaksiya və davranışının diaqnostik əhəmiyyəti.

7. Dindirmənin hansı mərhələləri mövcuddur ?

8. Dindirmə prosesinə təsir göstərən psixoloji amillər hansılardır ?

9. Üzləşdirmənin psixoloji xüsusiyyətləri və ona verilən psixoloji tələblər hansılardır?

TÖVSIYƏ OLUNAN ƏDƏBİYYATLARIN SİYAHISI

1. Azərbaycan Respublikasının “Polis haqqında” Qanunu.
2. Azərbaycan Respublikasının “Əməliyyat-axtariş fəaliyyəti haqqında” Qanunu.
3. DİN-in 174 sayılı 05.04.2008-ci il tarixli əmri: “Şəxsi heyət arasında mənəvi-psixoloji durumun, nizam-intizamın, habelə sosial müdafiə işinin yoxlanılması üzrə fəaliyyətin vəziyyəti haqqında DİN-in 01.04.2008-ci il tarixli KQ-2/2 nömrəli kollegiya qərarının elan edilməsi barədə”.
4. “Daxili işlər orqanlarının fəaliyyətində psixologiya və pedaqogika” fənnindən mühazirələr toplusu.
5. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Psixologiya. Bakı, 2003.
6. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə. Sosial psixologiya. Bakı, 2006.
7. Bayramov Ə.S., Əliyev B.H. Hüquq psixologiyası (dərslük). Bakı, “Təhsil”, 2012.
8. Bayramov Ə.S., Əlizadə Ə.Ə., Seyidov İ.Ə. Məhkəmə psixologiyası və psixoloji ekspertizası məsələləri. Bakı, ADU, 1987.
9. Həsənov A., Ağayev Ə. Pedaqogika. Bakı, 2007.
10. Əliyev B.H. Məhkəmə-psixoloji ekspertizası. Bakı, BDU, 1994.
11. Əliyev B.H. Cinayət və mülki işlərdə məhkəmə-psixoloji ekspertizası problemləri. Bakı, “Azər nəşr”, 1996.
12. Əliyev B.H., Cabbarov R. Pedaqoji psixologiya. Bakı, 2001.
13. Qasımova L.N., Mahmudova R.M. Pedaqogika. Bakı, “Caşıoğlu”, 2003.
14. Rita L. Atkinson., Richard C. Atkinson. Psixolojiyə giriş (tərcümə: Yavuz Alogan) 6-cı nəşr. Ankara, 2010.
15. David Canter. Suç psixolojisi (tərcümə: Ali Dönməz) 1-ci nəşr. Ankara, 2011.

16. Jerry M. Burger. Kişilik (şəxsiyyət kuramları). Tərcüməçi: Deniz Ergüvan. İstanbul, 2006.
17. Petrovski A.B. Ümumi psixologiya. Bakı, 1982.
18. Петровский А.В., Ярошевский М.Г. Психология. Москва, 2002.
19. Алиев Б.Г., Мамедова С.И. Социально-психологические проблемы личности несовершеннолетних правонарушителей. Баку, БГУ, 1996.
20. Алиев Б.Г., Мамедова С.И. Психологические вопросы изучения преступления. Баку, 1999.
21. Васильев В.Л. Юридическая психология. СПб: Питер, 2000.
22. Васильев В.Л. Юридическая психология. 6-е издание. Переработанное дополненное. СПб: Питер, 2009.
23. Богословский В.В., Ковалев А.Г., Степанов А.А. Общая психология. Москва, 1981.
24. Бандурка А.М., Богарова С.П., Землянская Е.В. Юридическая психология. Харьков, 2002.
25. Еникеев М.И. Основы общей и юридической психологии. Москва, 2003.
26. Еникеев М.И. Юридическая психология. Краткий учебный курс. Москва, 2003
27. Романов В.В. Юридическая психология. Москва, 1998.
28. Черепанов В.А. Психологические основы работы с агентурой. Москва, 1981.
29. Черепанов В.А. Психологические основы агента с разрабатываемым. Москва, 1984.
30. Новиков Б.С. Психология и педагогика в профессиональной деятельности.
31. Мариновская И.Д., Тихомиров С.Н. Психология и педагогика правоохранительной деятельности. Москва, 2001.
32. Маклаков А.Г. Общая психология. СПб.: Питер, 2007.
33. Лебедев И.Б., Цветков В.Л. Психология правоохранительной деятельности. Москва, 2003.

34. Чуфаровский О.В. Психология оперативно-розыскной и следственной деятельности. Москва, 2004.
35. Запорожец А.В. Психология. Москва, 1965.
36. Зябличева М.А. Моментальные приёмы запоминания. Ростов на Дону. 2005.

